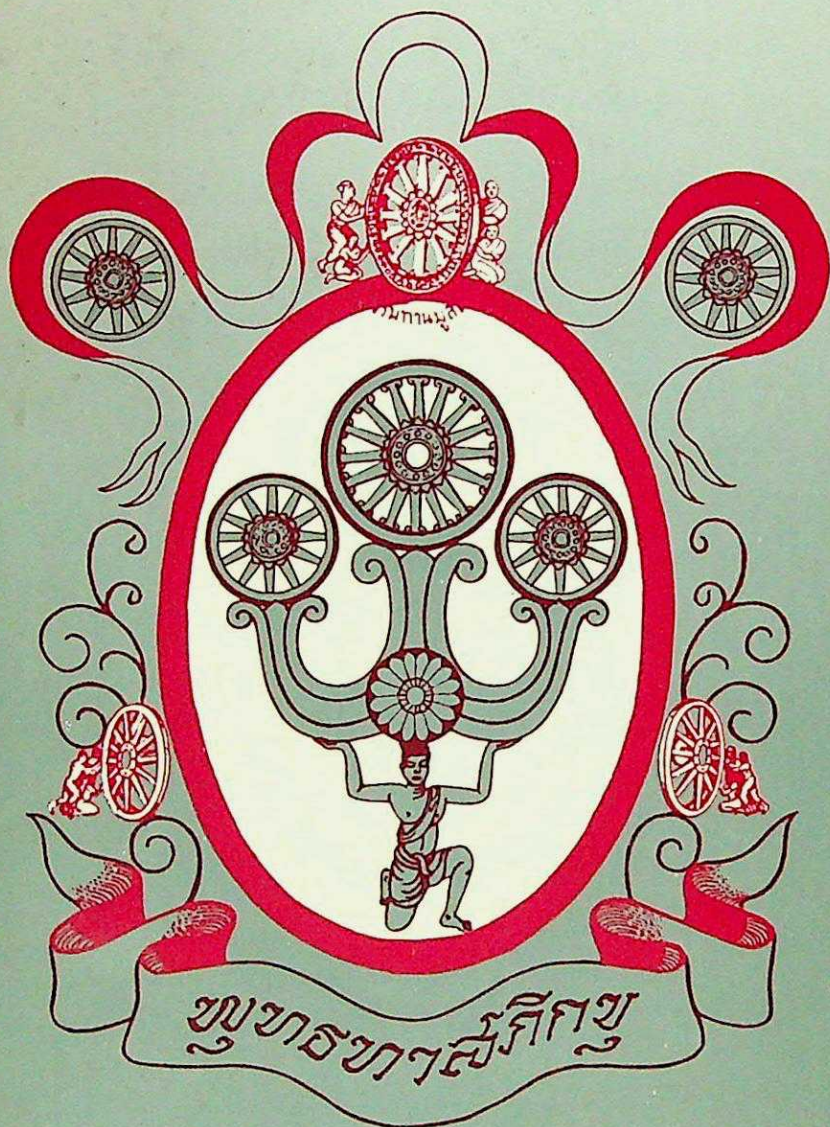

สัญญา ๔ ประการ

[ขุททมนล่อ อันดับ ๙๒]

อุทิศนา

จักรธรรมะมาลัย	จะหมุนทั่วทั้งธาตตรี
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพุทธรูปประสงค์ ฯ
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปนโลกให้อยู่ยง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกสุขสถาพร ฯ
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวลู่สู่เดรัจฉาน ฯ
จะทุกข์ทนทั้งคืนวัน	พิฆาตกันบมีประมาณ
ด้วยเหตุอุทังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ฯ
บรรชั้พระพุทธรองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองผ่องพันภัย ฯ
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทั่วทั้งธาตตรี ฯ

พ.ท.

๒๕๒๓

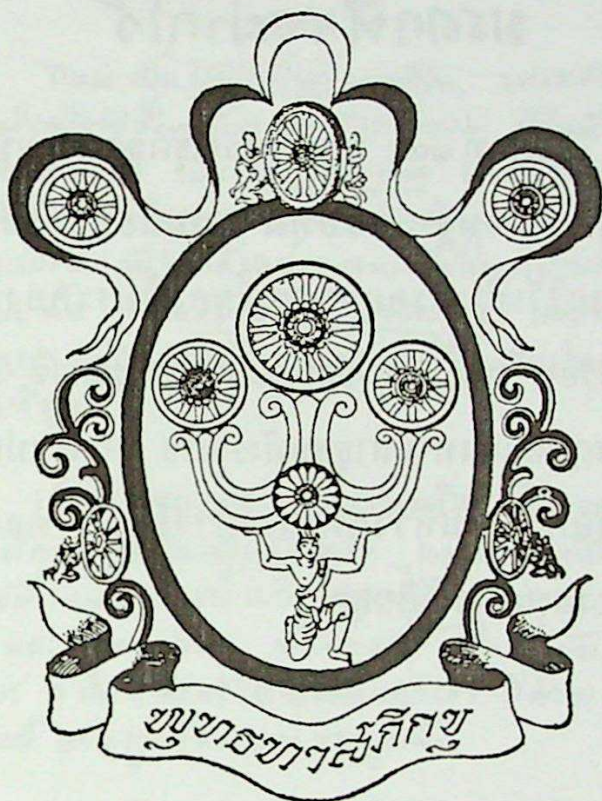

พิมพ์ที่ : มิตรนราการพิมพ์

259/142 ซอยทิพย์เวศม์ 2 สุขุมวิท 71 พระโขนงเหนือ วัฒนา กรุงเทพฯ 10110
โทร. 392-0146 แฟกซ์: 381-0238

สัญญา ๔ ประการ

[ชุดหมอนล้อ อันดับ ๙๒]

๘ กรกฎาคม ๒๕๔๔

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๕,๐๐๐ เล่ม

มรดกที่ฝากไว้

มรดกที่ ๑๙ : วรรณกรรมชุดธรรมโมชน
-จากพระโอรส-ลอยปทุม-หมุนล้อธรรมจักร
ขอฝากไว้เป็นมรดกอนุสรณ์ของผู้ปกครองจิต
ร้อยกรอง แล้วประกอบปล่อยลงสู่ธรรมวาริ คือ
ห้วงหฤทัยแห่งท่านสาธุชนทั้งหลาย ทั่วพื้นปฐพี
เพื่องอกงามในห้วงแห่งธรรมวารินั้น ตลอด
กาลปาวสาน อย่ารู้สิ้นสุด.

คำปฐาบท

การวัดผลสัมฤทธิ์ของชีวิตมนุษย์คือการวัดผลของชีวิตมนุษย์ ซึ่งได้แก่
แห่ง ก็โดยมองจากภาพการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นวัฏ-
ปรวนของชีวิต สอนแต่สิ่งที่ได้แก่เรา และชีวิตมนุษย์นั้นอาศัยความรู้
อันสมบูรณ์ อันเป็นผลสืบ.

ดังนั้น เป็น ปรัชญาชีวิต ของชีวิต, แต่เราสนใจ
กับผลของชีวิตที่ชีวิตได้กระทำ สอนแต่ความรู้. ชีวิตที่ชีวิต
ปรัชญาชีวิตที่ชีวิต เป็น ชีวิตที่ชีวิตได้ แล้ว และเป็นผลของชีวิต
ได้เป็นชีวิตที่ชีวิตได้กระทำแล้ว เพราะชีวิตที่ชีวิตได้, และ
ชีวิตได้เป็นชีวิตที่ชีวิตได้กระทำแล้ว. ผลของชีวิตที่ชีวิตได้กระทำ
ดังนั้น เป็น ผลของชีวิต ของชีวิตได้กระทำ แล้วชีวิต
ชีวิตได้กระทำได้ทั้งนี้และทั้งนี้ และชีวิตที่ชีวิตได้กระทำ
เป็นชีวิตได้.

ปรัชญาชีวิตของมนุษย์ที่ชีวิตได้กระทำแล้ว คือ การที่ชีวิต
ได้มีความรู้เป็นชีวิตที่ชีวิตได้กระทำ แล้วชีวิตที่ชีวิตได้กระทำ
ชีวิตที่ชีวิตได้กระทำแล้วเป็นชีวิตที่ชีวิตได้กระทำแล้ว และชีวิตที่ชีวิตได้กระทำ
แล้ว และชีวิตที่ชีวิตได้กระทำแล้ว. ผลของชีวิตที่ชีวิตได้กระทำ
ได้ทั้งนี้ และชีวิตที่ชีวิตได้กระทำแล้ว. ผลของชีวิตที่ชีวิตได้กระทำ
ได้ทั้งนี้ และชีวิตที่ชีวิตได้กระทำแล้ว. ผลของชีวิตที่ชีวิตได้กระทำ
ได้ทั้งนี้ และชีวิตที่ชีวิตได้กระทำแล้ว.

ข้อหนึ่งของชีวิต คือชีวิตที่ชีวิตได้กระทำแล้ว. ชีวิตที่ชีวิตได้กระทำ
ได้ทั้งนี้ และชีวิตที่ชีวิตได้กระทำแล้ว. ชีวิตที่ชีวิตได้กระทำ
ได้ทั้งนี้ และชีวิตที่ชีวิตได้กระทำแล้ว. ชีวิตที่ชีวิตได้กระทำ
ได้ทั้งนี้ และชีวิตที่ชีวิตได้กระทำแล้ว.

๑. ตั้งขึ้นโดยมี กิจเป็นผลในโลกที่ก่อให้เกิดความสุข
 ต่อสังคมโลก แล้วเป็นประโยชน์ ต่อสังคมมนุษย์ และ ต่อมนุษย-
 ชาติ สามารถ เจริญ ขึ้น โดย การ ปฏิบัติ โดย การ ปฏิบัติ โดย การ ปฏิบัติ

[illegible]

9/10/05

ไมททพลาธา ๕๐๐,
๕๐๐ ๕๐๐ ๕๐๐

สัญญา ๔ ประการ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

วิเสส ภากิยสญญา

นิพฺเพธิกภากิยสญญา-ติ

ธมฺโม สกฺกจฺจํ โสตพฺโพ-ติ

ณ บัดนี้จะได้วิสาขนาพระธรรมเทศนา ของพระผู้มีพระภาคเจ้า เพื่อเป็นเครื่องประดับสติปัญญา ส่งเสริมศรัทธา-ความเชื่อ และวิริยะ-ความพากเพียร ของท่านทั้งหลายผู้เป็นพุทธบริษัทให้เจริญงอกงามก้าวหน้าในทางแห่งพระศาสนาของสมเด็จพระบรมศาสดา ผู้เป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลาย กว่าจะยุติลงด้วยเวลา.

ธรรมเทศนาในวันนี้ เป็นธรรมเทศนาสืบต่อเป็นลำดับ จากธรรมเทศนาที่เรียกว่า *เทศนาในพรรษา*. ในวันนี้จะได้กล่าวโดยหัวข้อ คือ *สัญญา ๔ ประการ* อันมีอยู่ในสังคีตสูตร *สัญญา ๔ ประการ* อันบุคคลรู้แล้ว จักเป็นไปเพื่อนิพพาน แม้ในภพปัจจุบันนี้; ถ้าคนไม่รู้แล้ว จักเป็นไปเพื่อวิภูฏสงสาร คือ การเวียนว่ายอยู่ในกองทุกข์ไม่มีที่สิ้นสุด.

สัญญา ๔ ประการ นั้น มีชื่อว่า *หानภากิยสัญญา* (หानะ ภากิยะสัญญา)-ความสำคัญมั่นหมายที่มีส่วนแห่งความเสื่อม, *จิตติภากิยสัญญา* (จิตติภากิยะสัญญา)-ความสำคัญมั่นหมายที่มีส่วนแห่งความทรงตัวอยู่, *วิเสสภากิยสัญญา* (วิเสสะภากิยะสัญญา)-สัญญาที่มีส่วนแห่งความวิเศษ, *นิพเพธิภากิยสัญญา* (นิพเพธิกะภากิยะสัญญา) -สัญญาที่มีส่วนแห่งการแทงตลอด เป็น *สัญญา ๔ ประการ* ด้วยกัน ดังนี้.

ผู้ใดทราบและละเสียได้ซึ่ง *สัญญา ๔ ประการ* นี้ จักมีผลเป็นนิพพานในทิฏฐธรรม คือในปัจจุบันนี้; เมื่อไม่ทราบก็ไม่อาจจะละได้ ก็จักเป็นไปเพื่อเวียนว่ายในกองทุกข์ ดังที่กล่าวแล้ว.

ข้อที่ ๑ *หानภากิยสัญญา* *สัญญามีส่วนแห่งความเสื่อม*; พึงคำๆนี้ในรูปของภาษาบาลีเช่นนี้ ยังฟังเข้าใจยาก. ถ้าจะพูดกันให้เข้าใจง่าย ๆ ในภาษาของคนธรรมดา ก็เรียกว่า *สัญญา*

มีส่วนแห่งการขาดทุน.

ข้อที่ ๒ จูติภาคิยสัญญา สัญญามีส่วนแห่งการ
เสมอตัว.

ข้อที่ ๓ วิเสสภาคิยสัญญา สัญญามีส่วนแห่งกำไร.

และข้อที่ ๔ นิพเพธิกภาคิยสัญญา สัญญามีส่วนแห่ง
การแทงตลอด.

ที่ว่าสัญญามีส่วนแห่งกำไรนั้น ก็ยังฟังไม่ค่อยถูก เพราะ
ว่าพวกชาวบ้านไม่ค่อยรู้ว่า คำว่า สัญญา นี้แปลว่าอะไร; ถึงชาว
วัดก็ยังรู้น้อย รู้แต่ว่า สัญญานี้ คือ ความจำได้หมายรู้. ที่จริงคำ
ว่าสัญญา มิได้หมายความว่าจำได้หมายรู้ สัญญาในที่
อย่างนี้ มีความหมายเป็นความสำคัญมั่นหมาย, มันก็เป็นความ
จำได้หมายรู้อย่างหนึ่งเหมือนกัน แต่เป็นไปแรงกล้า จนเรียกว่า
ความสำคัญมั่นหมาย.

ความสำคัญมั่นหมายนี้ ต้องมีกิเลสอย่างใดอย่างหนึ่ง โดย
เฉพาะอย่างยิ่งก็คือความยึดมั่น มันจึงจะเป็นความสำคัญมั่น
หมาย เช่น อิตถีสัญญา ความสำคัญมั่นหมายว่าเป็นผู้หญิง,
ปุริสสัญญา ความสำคัญมั่นหมายว่าเป็นผู้ชาย. เพียงแต่ได้ยิน
เสียงหรือเห็นภาพตะคุ่มๆ ก็มีความสำคัญมั่นหมายชนิดนี้ได้,
หรือแม้การสัมผัสทางผิวหนัง แต่ตาไม่เห็น ก็มีความสำคัญ

มันหมายเช่นนี้ได้ อย่างนี้ คู่อีกทีหนึ่งก็เป็นความจำได้หมายรู้. แต่เพียงความจำได้หมายรู้นั้น ไม่มีพิษสงอะไร ต่อเมื่อเป็นความสำคัญมันหมาย จึงจะเกิดเป็นเรื่องเป็นราว ที่จะมีทุกข์มีโทษ.

ความสำคัญว่าตน คือ อัตตสัญญา ความสำคัญว่าของตน คือ อัตตนิยสัญญา, สำคัญว่าบ้านเรือนนี้ของกู ก็เป็นอัตตนิยสัญญา ว่าเป็นตัวกูก็เป็นอัตตสัญญา; นี่ก็ยิ่งขึ้นไปอีก ในการที่จะมีพิษมีสง สำหรับทำให้คนมีความทุกข์. ความสำคัญว่าตนเป็นอะไร และตนมีอะไร นี่แหละเป็นสัญญาที่หมายถึงในที่นี้.

สัญญาทั้ง ๔ ประการนี้ คือ ความสำคัญมันหมายว่ามีส่วนแห่งความขาดทุนอย่างหนึ่ง, ความสำคัญมันหมายว่ามีส่วนแห่งความเสมอตัว น้อยอย่างหนึ่ง, ความสำคัญมันหมายว่าได้กำไรมาก นี้อย่างหนึ่ง. ๓ อย่างนี้ เป็นเรื่องของคนมีตัวกู-ของกู คือคนโง่. คนโง่ก็จะมัวแต่มีความรู้สึก ว่า ขาดทุน เสมอตัว หรือได้กำไร มันก็มีความโง่อย่างนี้เรื่อย ๆ ไปจนตลอดชีวิตไม่เคยมีสัญญาที่ ๔ คือ นิพเพธิกภาคิยสัญญา ความสำคัญมันหมายมีส่วนแห่งการแทงตลอด.

คำว่าแทงตลอดในที่นี้ คือ หายโง่ รู้ว่าเรื่องขาดทุน มันก็เป็นเรื่องบ้านดินหนึ่ง, เรื่องเสมอตัว มันก็เป็นเรื่องบ้านดินหนึ่ง,

เรื่องได้กำไร ก็เป็นเรื่องบ้าเท่ากัน. คนมัวแต่บ้าขึ้นๆ ลงๆ ว่าขาดทุน เสมอตัว ได้กำไร กันอยู่อย่างนี้ทั่วๆ ไป ในที่ทุกหนทุกแห่ง; โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบ้านในเมืองที่เขาทำมาค้าขาย จะรู้สึกแต่เรื่องขาดทุน เสมอตัว ได้กำไร อย่างนี้.

ถึงแม้พวกชาววัด ที่อยู่ในวัดนี้ ก็ระวังให้ดี ก็ยังมีความรู้สึกว่าขาดทุน เสมอตัว ได้กำไรอยู่เช่นเดียวกัน. อย่างทำบุญอย่างนี้ก็ต้องการจะเอากำไรให้มากๆ ทำบุญสักบาทหนึ่งก็อยากจะได้วิมาน นางฟ้า หรืออะไรก็ตามใจ แล้วแต่เขาคิดว่ามันจะเป็นกำไรมากๆ, แล้วก็จะแวงอยู่ว่าแต่จะขาดทุน จะไม่ได้ หรือว่าจะเสมอตัว, ถ้าทำผิดพลาดไปก็ร้องว่าขาดทุนๆ, บางทีก็คิดว่ามันคงจะไม่ได้กำไร เพียงแต่ว่ามันไม่ขาดทุน. แม้แต่ทำบุญก็คิดเป็นเรื่องการค้าขายกันอย่างนี้ทั้งนั้น ดังนั้นมันจึงไม่ดีกว่าคนที่ยังเป็นชาวบ้าน.

ภิกษุสามเณรก็ยังมีความรู้สึกที่เป็นเรื่องขาดทุน เสมอตัว และได้กำไร. นี่มันก็ยังบ้าเท่ากับชาวบ้าน ไม่มีอะไรดีกว่าชาวบ้านยังมีความสำคัญมันหมายลุ่มหลงอยู่ในเรื่องขาดทุน เสมอตัว หรือได้กำไร. ถ้าว่ากันโดยที่แท้แล้ว เรื่องของบรรพชิตนั้นมันไม่ใช่เรื่องของชาวบ้าน; รู้ได้จากคำที่เขาเรียกกันว่า“บรรพชิต” บรรพชิตนี้ก็แปลว่า ผู้ไปหมด เว้นหมด จากความเป็นชาว

บ้าน. เว้นจากบ้านเรือนออกไปอยู่ป่า ก็เพื่อบิณฑิพเพิกภาคียสัจญา คือ มีความสำคัญมั่นหมายที่มีส่วนแห่งการแทงตลอด, แทะตลอดกิเลสที่เป็นความโลภ ความโกรธ ความหลง. แล้วมันก็หลงอยู่ในเรื่องขาดทุน ได้กำไร หรือว่าเสมอตัวนั่นเอง.

ความรู้สึกว่าขาดทุน เสมอตัว ได้กำไรนี้ มันต้องมีรากฐานอยู่ที่ค้นหา หรืออุปาทาน; ถ้าไม่มีค้นหา ไม่มีอุปาทานแล้ว สภาพที่เรียกว่า ขาดทุนหรือเสมอตัว หรือได้กำไรมัน เป็นไปไม่ได้, มันมีขึ้นไม่ได้ จะมีความรู้สึกสำคัญมั่นหมายอย่างนั้นไม่ได้.

เช่น บุคคลผู้เป็นพระอรหันต์ จะไม่มีความรู้สึกที่ขาดทุน หรือเสมอตัว หรือได้กำไร. เพราะเหตุใดเล่า? เพราะเหตุว่าท่านไม่ได้ต้องการอะไร ท่านทำอะไรลงไป ก็ทำไปด้วยสติปัญญา รู้ในหน้าที่ ก็ทำหน้าที่ เพื่อจะช่วยดับทุกข์ให้แก่บุคคลอื่น, หรือว่าทำไปด้วยเมตตากรุณา ไม่ได้หวังจะเอาอะไรตอบแทน เพราะฉะนั้นจึงไม่มีความรู้สึกที่จะเกิดขึ้นได้ว่า มันขาดทุน หรือมันเสมอตัว หรือมันได้กำไร.

ส่วนคนที่ยังไม่ได้ละกิเลสตัณหานั้น ก็มุ่งหมายแต่การได้ เพราะว่าการถือศาสนาได้แล้วก็เป็นดี, แม้ว่าจะนับถือพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ก็นับถือเพื่อว่า มันจะได้อะไรมาตามที่ตัว

ต้องการ. ตัวยังมีกิเลสตัณหาอยู่ กิเลสตัณหานั้น มันเป็นตัวของคนนั้น คนนั้นมีกิเลสตัณหาเป็นตัว. คนนั้นไม่ได้มีธรรมะหรือพระธรรมเป็นตัว อย่างที่พระพุทธเจ้าท่านสอน; มันยังมีอวดาที่เกิดขึ้นมาจากอุปาทาน หรือกิเลสตัณหานั่นเอง ว่าเป็นตัว.

ตัวชนิดนี้มันก็ต้องการสิ่งที่ตรงกับกิเลสตัณหานั้น มันจึงอยากได้นั้นได้นี้ ตามความรู้สึกที่ต้องการ คือ ต้องการสิ่งที่เรียกว่า *เบญจกามคุณ ๕* คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส. ๕ อย่างนี้ที่เป็นประเภทอิฏฐารมณ์ ที่ตรงกับความรู้สึกของกิเลส อันนี้คือสิ่งที่ต้องการ. ถ้าได้มากก็เรียกว่า เป็นการได้อย่างมีกำไรมหาศาล, ถ้าไม่ได้ก็ขาดทุนเปล่า หรือจะได้พอคุ้มทุน มันก็ไม่พอใจ เพราะว่ากิเลสตัณหา มันมีมากกว่านั้น มันต้องการมากกว่านั้นมาก. ดังบาลีพระพุทธภาษิตที่ว่า *แม้ว่าภูเขาจะกลายเป็นทองคำไปทั้งลูก ๆ สัก ๒ ลูก ๓ ลูก มันก็ไม่พอกแก่ความต้องการของคนเพียงคนเดียว.*

ท่านลองคิดดูเถิดว่า ภูเขาลูกหนึ่งนั้น มันใหญ่เท่าไร มันกลายเป็นทองคำไปหมดทั้ง ๒ ลูก ๓ ลูก มันก็ยังไม่พอกับความต้องการของมนุษย์เพียงคนเดียว. ที่นี้มนุษย์ในโลกมันมีมากเหลือที่จะนับ มันก็ยังไม่พอ; สำหรับคนคนเดียว มันก็ต้องการมากถึงขนาดนี้แล้ว.

ที่นี้ประโยชน์ในโลกนี้ ที่จะเกิดขึ้นสนองความต้องการของกิเลสตัณหาของคนคนหนึ่งนั้น มันมีน้อย, แล้วมันมีได้ด้วยความยากลำบาก. เหตุนั้นแหละ คนจึงแข่งขันกัน, อิจฉาริษยากัน, เบียดเบียนกัน เพื่อว่าให้ตัวจะได้มีโอกาสที่จะได้กำไรมาก จึงได้รบราฆ่าฟันกันทั้งโลก ไม่มีที่สิ้น ไม่มีที่สุด ไม่มีหวังว่าจะสิ้นสุดลงได้. เว้นไว้เสียแต่ว่า เขาจะมามีความรู้ถูกต้องตามที่จริง ว่านั่นมันเป็นความต้องการของผีบ้า คือ ความรู้สึกที่เป็นกิเลส มันไม่มีวันอิ่มวันพอได้. นั่นแหละจึงจะมีความคิดวกกลับไปในทางอื่น คือในทางที่จะเห็นว่า มันไม่ไหวทั้งนั้น จะเรื่องได้ หรือเรื่องเสีย หรือว่าเรื่องเสมอตัว มันก็ไม่ไหวทั้งนั้น, มันเป็นเรื่องบ้าเท่าๆกัน คือมันไม่หยุดความต้องการของผู้ใดได้เลย สู้มีความรู้สึกเป็นอยู่ชนิดที่ไม่มีขาดทุน ไม่มีเสมอตัว ไม่ได้กำไรเลยไม่ได้. จิตใจชนิดนั้นมันจะมีได้อย่างไร, หรือรู้สึกอยู่ได้อย่างไร? ก็ลองพิจารณาดูเถิด.

เมื่อเราขาดทุน เราก็มั่วไปอย่างหนึ่ง, เมื่อเสมอตัวก็ยังหวังอยู่อีกอย่างหนึ่งด้วยความบ้า, ได้กำไรมาก็ยิ่งบ้ามากกว่าปกติ. ใจคอที่ปกติ ที่สะอาด สว่าง สงบนั้น ไม่เนื่องกับอาการทั้ง ๓ นี้ เพราะฉะนั้นมันจึงเป็นการพักผ่อน ที่ได้เรียกว่า นิพเพธิกะ คือ แหว่งตลอดนั้น คือมันแหว่งตลอดความบ้าออกไปได้.

ความบ้ำมันเหมือนกับกรงขัง หรือคอกที่ล้อมไว้ หรืออะไรๆ ที่มันห่อหุ้มปิดบังไว้. ไม่มีอะไรที่จะเป็นเครื่องห่อหุ้ม กักขังสัตว์ เท่ากับความโง่หรืออวิชชา. อวิชชามันทำให้เกิด ตัณหา อุปาทาน มันก็เลยมีอาการอย่างอื่นเนื่องขึ้นมาอีก คือมัน กักขังไว้ แล้วมันยังผูกขา ผูกดิน ผูกมือ หรือเอายางเหนียวมาติด เอาดั่งมาติด, ติดกันไปหมด ทั้งตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อย่างนี้ เรียกว่าเป็นความผูกพันเหลือประมาณ.

การที่จะพ้นฝ่าความผูกพันนี้ออกไปได้ ท่านต้องมีความ สำคัญมั่นหมาย ในธรรมที่มีส่วนแห่งการที่จะแทงตลอด คือ พ้นฝ่าเครื่องผูกพันห่อหุ้มเหล่านี้ออกไปได้; นี่แหละคือหลักที่มี อยู่อย่างนี้ ในพระพุทธศาสนา.

ถ้าจะกล่าวให้ดี มันก็มีเพียง ๒ อย่างไม่ถึง ๔ อย่าง เพราะว่า ๓ อย่างแรก คือ ขาดทุน เสมอตัว ได้กำไรนั้น มัน เป็นเครื่องผูกพันทั้งนั้น, อันที่ ๔ เท่านั้น ที่ไม่เป็นเครื่องผูกพัน; นี่เราจะต้องทำลายสิ่งที่เป็นความผูกพัน ด้วยความรู้แจ้งแทงตลอดนี้.

การขาดทุน มันก็ไม่ได้ทำให้คนเราหยุด หยุดแสวงหา หรือหยุดบ้า มันก็คิดจะแก้ตัวต่อไปอีก, ความเสมอตัว มันก็ไม่ได้ทำให้เราหยุด มันก็ยังอยากจะลองหรือแก้ตัวต่อไปอีก, ได้

ถ้าไร กระทั่งได้กำไรมากที่สุด มันก็ไม่ทำให้หยุดได้ มันยังทำให้นึกอยากจะมีมากขึ้นไปกว่านั้นอีก. นี่เรียกว่า ๓ อย่างแรกนั้นมันมีลักษณะเหมือนๆ กัน คือ ทำให้หยุดไม่ได้, ทำให้เป็นอิสระไม่ได้, ทำให้หลุดออกไปจากเครื่องห่อหุ้มไม่ได้ จึงได้เวียนว่ายอยู่ในวัฏฏสงสาร ไม่ได้เป็นไปเพื่อนิพพานเลย.

ส่วนอย่างหลังนั้น หมายถึงตรงกันข้าม เมื่อ ๓ อย่างแรกมันโง่ อย่างหลังมันก็ต้องฉลาด. เมื่อฉลาดมันก็จะต้องรู้ว่าอะไรเป็นอะไร, อะไรเป็นเครื่องผูกพัน? คือรู้ว่า ทั้งขาดทุนและเสมอตัว และได้กำไรนี้เป็นเครื่องผูกพัน. ดังนั้นเราจะต้องไม่มีส่วนที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้ง ๓ นี้; ควรจะมีส่วนแห่งความเกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะทำลายสิ่งผูกพันทั้ง ๓ นี้เสีย.

อยู่ในโลกนี้ มันก็มีแค่ ๒ เรื่องนี้ คือจะตกเข้าไปได้อำนาจของสิ่งที่ผูกพัน หรือว่าจะยกตัวขึ้นออกมาเสียได้จากอำนาจของสิ่งที่ผูกพัน. ใครกำลังเป็นอย่างไร ก็ลองดูตัวเองก็แล้วกัน.

การที่เรายังมีความรู้สึกในใจที่ไม่เป็นอิสระ ก็จะต้องเรียกว่ายังผูกพัน; ส่วนใหญ่ก็มาจากอวิชชา คือ ความโง่ ความหลง มันก็มีความโลภ ความโกรธ ความมัวเมาอะไรอยู่เป็นประจำวัน. ทำไมจะต้องไปโกรธ? เรื่องมันไม่ต้องโกรธ แต่ความ

โง่ ความหลง มันก็ทำให้โกรธ, ทำให้ฮึดอัดขัดใจ. นี่เรียกว่าได้กำไร หรือว่าขาดทุน หรือว่าเสมอตัว? มันไม่เป็นเรื่องได้กำไร หรือเสมอตัวไปได้ มันมีแต่ขาดทุน.

ฉะนั้นเรื่องของการฟ่ายแพ้แก่กิเลส มันก็เรื่องขาดทุน ถ้าเป็นอย่างหยาบก็ขาดทุนอย่างหยาบๆ, ถ้าเป็นอย่างกลางมันก็ขาดทุนอย่างกลาง, ถ้ามันเป็นอย่างประณีต มันก็ขาดทุนอย่างประณีต. คือความรู้สึกนึกคิดว่า เราได้อย่างใจ, เราดีกว่าใคร, อะไรๆก็ได้อย่างใจไปหมด; นี่เรียกว่า เขาารู้สึกว่าเขาได้กำไรแล้ว นั่นแหละคือ ยิ่งบ้ามาก. เพราะฉะนั้นอย่าไปหวังที่จะเอาชนะผู้ใด หรือจะเอาชนะอะไร ดีกว่า; ถ้าไปหวังที่จะเอาชนะแล้ว มันก็ต้องมีการฟ่ายแพ้กันบ้าง, เสมอกันบ้าง, แล้วก็ชนะหลอกๆ ไม่ใช่ชนะจริง ชนะของความโง่.

ความโง่ทำให้รู้สึกว่าชนะ มันไปชนะสุนัขและแมวได้ หรือจะชนะคนด้วยกันได้; แต่มันฟ่ายแพ้อย่างฉิบหาย ฟ่ายแพ้อย่างสิ้นเนื้อประดาตัว แก่กิเลสหรือพญามาร. นี่แหละคืออย่าไปหวังที่จะเอาชนะบุคคลนั้นบุคคลนี้, สัตว์สังขารเหล่านั้นเหล่านี้ มันจะทำให้แพ้อยิ่งไปกว่าแพ้เสียอีก.

ถ้ามีความหม่นหมองเกิดขึ้นในใจแล้ว ก็พึงรู้สึกเถอะว่า มันแพ้แล้ว มันเป็นการฟ่ายแพ้แล้ว. มันจะหม่นหมอง

หงุดหงิดอยู่ด้วยราคา โลภะ เป็นต้นก็ตาม, หรือว่าจะ
หม่นหมองอยู่ด้วยโทสะ หรือโกรธ หรือปฏิมะ เป็นต้นก็ตาม,
หรือมันจะหม่นหมองอยู่ด้วยความมิดมัว มืดมืดในทางจิตใจ
อย่างใดก็ตาม มันเป็นความฟ่ายแพ้ทั้งนั้น; ไม่มีช่องอันไหนที่
เรียกว่าจะเป็นความชนะเลย. แม้ว่าจะได้คำเขาจนปากหัดไม่มีใคร
สู้ มันก็ยังเป็นความฟ่ายแพ้มากขึ้นไป เท่ากับที่ว่า ไปคำเขา
มากจนปากของตัวเองหัด; นี่คนโง่ๆ มันเห็นว่ามันชนะ ในเมื่อ
ไม่มีใครออกปากต่อสู้. ทั้งหมดนี้เรียกว่า มันไม่รู้จัก หานภาคิ-
ยสัญญา คือความสำคัญมันหมายถึงมีส่วนแห่งความขาดทุน; ไม่
ต้องพูดถึงความเสมอตัว หรือการได้กำไรอะไรที่ไหน.

ถ้าพูดกันในเรื่องของชาวโลก ผู้มีความปรารถนาด้วย
เบญจกามคุณแล้ว มันมีแต่เรื่องฟ่ายแพ้ทั้งนั้น. ถ้าไม่ฟ่าย
แพ้คน มันก็ฟ่ายแพ้แก่กิเลสของตัวเอง, ในบางรายมันก็ฟ่าย
แพ้ทั้งแก่คนและฟ่ายแพ้แก่กิเลสของตัวเองมันก็เจ็บปวด ๒ ซ้อน.

รวมความว่า ความสำคัญมันหมายความว่า ตัวแพ้ หรือตัวเสมอ
หรือตัวชนะเขา นี่ใช้ไม่ได้, หรือความสำคัญมันหมายความว่าขาดทุน
หรือเสมอตัว หรือได้กำไรนี้ มันก็ใช้ไม่ได้ในเรื่องของกิเลส.

แต่ถ้ายังรักที่จะมีกำไรอยู่ ก็เปลี่ยนเรื่องเสีย เปลี่ยน
เรื่องมาเป็น มีกำไรต่อเมื่อเอาชนะกิเลสได้. เช่นมาพิจารณาดู

ว่า วันนี้ พ่ายแพ้แก่กิเลสข้อไหนบ้าง? อย่างไร? ทำไม? ถ้าเห็นว่าไม่ได้พ่ายแพ้แก่กิเลสเลยตลอดทั้งวัน ใจคอสะอาด สว่าง สงบ, จิตใจสดชื่น แจ่มใสเบิกบานอยู่; อย่างนี้เรียกว่าได้กำไร. นี้ถูกต้อง เพราะมันมีส่วนเป็นไปในฝ่าย นิพเพธิกภาคิยสัตตยญาณ คือไม่โง่, แล้วก็จะฉลาดยิ่งๆ ขึ้นไป จนสามารถที่จะรู้แจ้งแทงตลอด กิเลสตัณหาทั้งหลาย หลุดออกไปได้ในที่สุด.

ถ้าใครอยากจะเป็นนักการค้า ก็อย่าค้าเงินค้าทองเลย หรือ ว่าจะเป็นคนค้าบาปค้าบุญเลย มาค้าแต่ในทางที่จะเอาชนะกิเลส คือจะอยู่เหนือบาป เหนือบุญ อยู่เหนือขาดทุน อยู่เหนือการได้กำไร. เรื่องบาปเรื่องบุญนี้ มันก็ไม่พ้นไปจากการขาดทุนหรือการได้กำไร เพราะว่าคำว่าบุญของคนธรรมดา นั้น เป็นเรื่องได้ สิ่งที่ตนรักตนใคร่เท่านั้นเอง.

คำว่าบุญนั้นระวังให้ดี ถ้าบุญของชาวบ้านนั้น มันต้องมีรากฐานอยู่บนกิเลส เขาเรียกว่า *อุปธิ เป็นของหนัก*, เป็นของที่ต้องแบกหาม เหมือนกับแบกของหนักยิ่งกว่าก้อนหิน; นี่มันเป็นบุญของชาวบ้าน ที่เขาต้องการกันอยู่ทั่วไป เป็นบุญในภาษาคนตามธรรมดา.

บุญที่แท้จริงในภาษาธรรมนั้น ต้องเป็นเรื่องเบา คือ เขาเข้าทุกที เพราะว่าบุญที่แท้จริงนั้นเป็นเครื่องชำระชะล้างกิเลส

หรือบันทอนกิเลส คือบันทอนบาป.

บุญชนิดที่ไม่จริงนั้น มันจะเพิ่มกิเลส, มันจะเพิ่มบาป แม้ว่าจะให้เป็นบาปหรือกิเลสที่ละเอียด คล้ายๆกับว่าไม่ทน ทรมานอะไร แต่ที่แท้มันยิ่งทนทรมานมากไปกว่าเดิม.

การได้ตามพอใจนั้นไม่มีใครรู้สึกว่าเป็นทุกข์หรือทนทรมาน เว้นไว้แต่เขาจะเป็นผู้มีสติปัญญาพิจารณาเห็นอันลึกซึ้ง ว่าความสุขนี้มันทรมานใจยิ่งกว่าความทุกข์, ความสุขนี้มันผูกพันจิตใจ ยิ่งกว่าความทุกข์. ที่เราหลงใหลกันอยู่ในความสุขนี้ ก็เพราะว่าความสุขเป็นเครื่องผูกพัน; เราหวังที่จะได้สุข เราจึงยังไม่อยาก จะสลัดอะไรออกไป, ยังจะยึดมันถือนั่นอะไรเข้าไว้ ตามที่เรา เห็นว่ามันเป็นความสุขแก่เรา.

ความสุขเป็นของที่ติดตามนุษย์มากกว่าความทุกข์; ความทุกข์นั้นมันซื้อๆเช่ๆ พอเห็นเข้าก็รู้จัก ไม่มีเลศลมคมนัย อะไร. แต่ส่วนความสุขนั้น มันมีอะไรซับซ้อนลึกซึ้งดูไม่ค่อยจะ ออก มันทรมานคนอย่างที่ไม่ให้รู้สึกว่าคุณทรมาน; ฉะนั้นเราจึง หลงใหลในความสุข ซึ่งเป็นความทนทรมานอย่างยิ่ง.

พระพุทธเจ้าท่านจึงตรัสว่า รากะก็เป็นของร้อน, โทสะ ก็เป็นของร้อน, โมหะก็เป็นของร้อน. แต่ว่าความร้อนทั้ง ๓ นี้ มันไม่เหมือนกัน ร้อนบางอย่างไม่รู้สึกร้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

คือความร้อนของความร้อน; คนจึงตกอยู่ใต้อำนาจของของร้อน หรือความร้อน คือกิเลสนี้ ก็น้อยโดยทั่วไป. นี่แหละ เพราะเหตุที่ว่าขาดความรู้ในส่วน นิพเพธิกภาคิยสังคยา คือ ความมั่นหมายที่เป็นไปในทางแห่งการแทงตลอด ความรู้แจ้งแทงตลอด.

เราไม่เคยคิดถึงปัญญา ที่เป็นความรู้แจ้งแทงตลอด เราต้องการแต่ปัญญาที่จะหามาให้มาก หามาให้ได้ตามที่กิเลสมันต้องการ; นั่นคือปัญญานันทพาล ไม่ใช่ปัญญานันทแท้จริง เป็นเรื่องเงาของจิต. ถ้าจะเรียกว่าปัญญากันให้แท้จริงแล้วต้องเป็นปัญญาที่รู้แจ้งแทงตลอด รู้แจ้งแทงตลอดในทุกข์, ในเหตุให้เกิดทุกข์, ในความดับทุกข์ และทางให้ถึงความดับทุกข์.

ทางให้ถึงความดับทุกข์นี้ คือ อริยมรรคมีองค์แปด ประการ นี่เป็นสิ่งที่นำไปสู่ความอยู่เหนือบุญเหนือบาป. อริยมรรคมีองค์แปดนี้ พันที่จะเรียกว่า ดีหรือชั่ว, บุญหรือบาป, ขาดทุนหรือได้กำไร. เพราะว่ามันเป็นไปเพื่อ นิพเพธิกภาคิยสังคยา มันจะทำลายเสียซึ่งการขาดทุนหรือการได้กำไร, มันจะทำลายเสียทั้งบุญและบาป, มันจะอยู่เหนือความสุขความทุกข์, เหนือกระทั่งความเกิดความดับ; ฉะนั้นจึงเป็นสิ่งที่ควรจะรู้แจ้งแทงตลอดอย่างยิ่ง.

แต่ว่าเรื่องของอริยสัจ ๔ ประการนี้ มันมีความจริงอยู่ที่

ว่า จะรู้แจ้งแทงตลอดแต่อย่างเดียวยังไม่ได้; จะต้องรู้แจ้งแทงตลอดทั้ง ๔ เรื่องพร้อมกันเสมอไป. รู้แจ้งแทงตลอดในเรื่องความทุกข์เท่าไร ก็ย่อมจะรู้แจ้งแทงตลอดในเหตุให้เกิดทุกข์ และความดับทุกข์ และทางให้ถึงความดับทุกข์เท่านั้น.

หมายความว่า ปฏิบัติในทางดับทุกข์ได้เท่าไร ทุกข์ก็จะดับไปเท่านั้น, ทุกข์ดับไปเท่าไร เราก็จะรู้จักความทุกข์และเหตุให้เกิดความทุกข์โดยแท้จริงเท่านั้น. เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องรู้แจ้งในอริยสัจ ๔ ประการนี้ พร้อมกันทั้งสี่ ในสัดส่วนที่เสมอกัน; แล้วก็รู้ยิ่งขึ้นไป รู้ยิ่งขึ้นไป จนถึงกับบรรลุมรรคผลในชั้นโสดาบัน สกิทาคามี อนาคามี กระทั่งพระอรหันต์ในที่สุด. ก็เป็นเรื่องอริยสัจอย่างเดียวกันทั้งนั้น เพียงแต่รู้แจ้งแทงตลอดยิ่งขึ้นไป มากขึ้นไปตามลำดับเท่านั้นเอง; ถ้าถึงที่สุดก็เป็นพระอรหันต์. ถ้ารู้ในเรื่องนี้ ก็เรียกว่ารู้จัก นิพเพธิกภาคียสัจญา คือความตั้งใจจริง ด้วยสติปัญญา ไม่ใช่ความสำคัญมั่นหมายด้วยความโง่.

ระวังให้ดี อย่าเอาไปปนกันเสีย ความหมายมั่นปั้นมือนี้ ถ้ามันทำไปด้วยความโง่ มันก็จะเป็นความสำคัญมั่นหมายไปแต่ในทางที่จะให้มีตัวกู-ของกู แล้วก็เป็นทุกข์; ถ้าความเอาจริงนั้น มันเป็นไปด้วยสติปัญญาหรือวิชาแล้ว มันก็จะเป็นไปแต่ในทาง

ที่ดับทุกข์. เราจึงต้องจริงให้ถูกทาง คือจริงไปในทางของนิพเพ-
ธิภาคิยสัญญา ดังที่กล่าวแล้ว ว่า สิ่งใดหรือธรรมะใดที่มันจะ
เป็นไปเพื่อความแทงตลอด ซึ่งสิ่งที่ควรรู้แจ้งแทงตลอดนี้แล้ว ก็
ให้สำคัญมันหมายในฐานะที่ว่า จะเป็นเครื่องดับทุกข์ได้. แล้วก็
เอาจริง คือ เรียนจริง ปฏิบัติจริง ให้ได้ผลจริงๆ ในส่วนนี้ ก็
ออกมาเสียจากวิญญูสงสารได้; แล้วก็บรรลุนิพพาน คือดับ
ทุกข์ได้สนิทสิ้นเชิงในทิฐฐธรรมนี้ ไม่ต้องรอต่อตายแล้ว.

เรื่องต่อตายแล้วนั้น ไม่จำเป็นจะต้องเอามาพูดให้มัน
เสียเวลา ถ้าอยู่ที่นี้ เดียวนี้มันทำไม่ได้แล้ว ต่อตายแล้วมันก็ทำ
ไม่ได้; แต่ถ้าที่นี้มันทำได้แล้ว ถึงตายแล้วมันก็ยังจะได้. เรื่อง
หลังจากความตายไปนั้น อย่าเพิ่งไปนึกถึง มันจะป่วยการ, มัน
จะยุ่งยาก, มันจะเวียนหัว. นึกถึงแต่ที่ยังเป็นๆอยู่ที่นี่ ว่าจะ
ต้องทำอะไร? ก็รีบทำให้มันเสร็จสิ้นไปเสีย คือให้ละสัญญา ๓
ประการข้างต้นเสีย ไม่มีเรื่องขาดทุน เสมอตัว ได้กำไรอะไรกัน
อีกต่อไป เพราะว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงเหล่านั้น อันใครๆไม่ควร
ยึดมั่นถือมั่น โดยความเป็นตัวตนหรือของตน.

สร้างความรู้แจ้งแทงตลอดขึ้นมา ทำลายสัญญาทั้ง ๓
ประการเบื้องต้นนั้นเสีย; เป็นผู้ที่ไม่รู้จักขาดทุน ไม่รู้จักได้
กำไร, มันอยู่เหนือการขาดทุน อยู่เหนือการได้กำไรจนตลอดชีวิต.

ดังนั้นจึงไม่ต้องโลก, ไม่ต้องโกรธ, ไม่ต้องหลง, ไม่ต้องเกลียด, ไม่ต้องกลัว, ไม่ต้องเป็นไป ในอำนาจของความทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งอีกต่อไป. เรื่องมันก็จบเพียงเท่านี้ ใจความโดยย่อของธรรมะหมวดนี้มันก็มีอยู่อย่างนี้.

พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรม เป็นไปเพื่อความรู้จริงเห็นจริง, เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่ายคลายกำหนด, เป็นไปเพื่อความดับสนิท; ที่เรียกว่าเป็นไปเพื่อนิพพานนั้น ก็หมายถึงเป็นไปเพื่อการรู้นิพเพธิกาศัญญา ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ควรหมายมั่นปั้นมือ เพื่อการแทงตลอดในสิ่งที่ควรรู้และควรปฏิบัติ ควรทำให้เกิดมี ตามหลักของอริยสัจ ๔.

ความทุกข์ควรจะบากบั่นให้รู้, เหตุให้เกิดทุกข์ควรจะบากบั่นเพื่อจะละเสีย, ความดับทุกข์ควรจะบากบั่นเพื่อจะให้รู้จัก เห็นแจ้ง, ทางให้ถึงความดับทุกข์ ควรจะบากบั่นเพื่อให้เกิดมีขึ้นมา.

นี้เรียกว่า อริยสัจ ๔ ประการนี้ เป็นที่ตั้งแห่งนิพเพธิกาศัญญา อันสัตว์รู้แล้ว จะเป็นไปเพื่อนิพพานในปัจจุบันนี้. หวังว่าท่านทั้งหลาย จะได้มีความสนใจในสัจญา ๔ ประการนี้ หรือว่าถ้าจะย่อย่อเอา ก็เหลือแต่เพียงว่า ๒ อย่าง อนิพเพธิกสัจญา ก็คือ ๓ อย่างข้างต้น นิพเพธิกสัจญา ก็คืออย่างหนึ่ง

ข้างปลาย.

สรุปว่า อันใดจะเป็นไปเพื่อการรู้แจ้งแทงตลอด ก็สนใจส่วนนั้น, อันใดที่จะทำให้โง่เขลามากขึ้น ไม่เป็นไปเพื่อความรู้แจ้งแทงตลอด ก็อย่าไปเกี่ยวข้องเลย. นี่คือการดำเนินไปตามอริยสัจจกัมมรรค คือการที่จะดับทุกข์เสียได้ ที่จะอยู่เหนือบุญเหนือบาป, เหนือดีเหนือชั่ว, เหนือสุขเหนือทุกข์, เหนือการขาดทุนและการได้กำไร เพราะไม่ต้องเที่ยวไปในวัฏฏสงสาร ซึ่งมีแต่การขาดทุนและได้กำไรสลับกันไป และจะออกไปสู่ภาวะของพระนิพพาน ที่อยู่เหนือการขาดทุนและการได้กำไรตลอดนิจกาล ไม่มีความเปลี่ยนแปลงเลย.

ธรรมเทศนา สมควรแก่เวลา เอวังก็มี ด้วยประการฉะนี้.

รายนามผู้ร่วมบริจาคค่าพิมพ์

ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	๕,๐๐๐.-
คุณการุญ - คุณสว่าง อุณาภูล	๑,๐๐๐.-
คุณจำรูญ - คุณศศิธร ลำเจียกเทศ	๑,๐๐๐.-
คุณพรวิทย์ ลำเจียกเทศ	๑,๐๐๐.-
คุณวัชรินทร์ ลำเจียกเทศ	๑,๐๐๐.-

รายชื่อหนังสือ ขุดหมุन्नลื้อ

อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๑	พระพุทธคุณค่าคุณ	๔	๓๖	อติธมยคาปริยาค	๒	๖๓	พระคุณของแม่	๑
๒	การศึกษาคืออะไร?	๑	๓๗	อติธมยคาปริยาค	๒	๖๔	ประมวลรูปแบบแห่งสากล	๑
๓	การงานคืออะไร?	๑	๓๘	เด็กจะเป็นผู้สร้างโลกในอนาคต	๑		พรหมจริย	๑
๔	ทรัพย์สินสมบัติคืออะไร?	๑	๓๙	ผู้มีอำนาจบ้านเสถียรภาพ	๑	๖๕	การดกอยู่ได้ยาวนานของ	๑
๕	สิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตมนุษย์	๑		อย่างสมบูรณ์แบบ	๒		ระบบประสาท	๑
๖	ปัญหาที่เกิดจากการศึกษา	๑	๔๐	การใช้อำนาจบ้านเสถียรให้เป็น	๑	๖๖	ฉบับไม่เหลือ	๑
	ไม่สมบูรณ์แบบ	๒		ประโยชน์ในบ้านเรือน	๒	๖๗	มนุษย์ทำสงครามกับ	๑
๗	ปารวณ และธรรมะในฐานะ	๑	๔๑	บทช่วยจำสำหรับเรื่องอติธมยคา	๑		พระธรรมหรือพระเจ้า	๑
	สิ่งที่ต้องศึกษา	๑	๔๒	อติธมยคา กับ สันติภาพ	๑	๖๘	ปาหนามธรรมะสำหรับชาวบ้าน	๑
๘	ชาติในปัจจุสมุปาบท	๑	๔๓	พระรัตนตรัยที่ท่านทั้งหลาย	๑	๖๙	สันติวิธี	๑
๙	ทฤษฎีที่ ๑ ของโลกแห่งยุคปัจจุบัน	๒		ยังไม่รู้จัก	๒	๗๐	จิตคือการลงทุนเพื่อผล	๑
๑๐	การบวชคืออะไร?	๑	๔๔	การพัฒนาชีวิตโดยพระโค	๑		อันสูงสุด	๑
๑๑	ศาสนาคืออะไร?	๑		ลักษณะเจ็ดประการ	๑	๗๑	ธรรมศาสตร์ในขั้นที่	๑
๑๒	ตัวตนคืออะไร?	๑	๔๕	ปาฏิหาริย์แห่งอติธมยคา	๑		จะสามารถช่วยโลกได้	๑
๑๓	อำนาจบ้านเสถียรภาพ	๑	๔๖	สหายธรรมของอติธมยคา	๑	๗๒	ความวิเวกเป็นสุข	๑
๑๔	ธรรมะในฐานะสิ่งที่ต้องศึกษา	๑		และอติธมยคาแก้ปัญหา	๑		ความไม่เบียดเบียนเป็นสุข	๑
	ทั้งชนิดมีตัวตนและไม่มีตัวตน	๑		ของมนุษย์ยุคปรมาณู	๑	๗๓	ธรรมศาสตร์ในการแก้ปัญหา	๑
๑๕	คุณพระไม่ตาย	๑	๔๗	พระพุทธเจ้าที่ท่านยังไม่รู้จัก	๑		มารอันล้นแวง	๑
๑๖	คุณพระไม่ตายและเกิดมาทำไม?	๑		และอุดมคติของความเป็นเทพ	๑	๗๔	พุทธศาสนาให้สอนให้หยุด	๑
๑๗	ความวิเวก	๑	๔๘	การเห็นพระพุทธรูปพระองค์	๑		หรือคิดเพียงแค่ว่าความดี และ	๑
๑๘	เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า "พระเจ้า"	๑		จริง และพระพุทธเจ้ามีอยู่ใน	๑		สุดท้ายของมนุษย์จะไปถึงได้	๑
๑๙	ครูคือผู้ที่ท่านที่สร้างโลก	๑		ทุกหนทุกแห่ง	๑		คือความเป็นพระอรหันต์	๑
๒๐	การท้าวความแบบโบราณ	๑	๔๙	ชีวิตที่ไม่เสียชาติเกิด	๑	๗๕	สัมภาทิฐิช่วยโลกได้อย่างไร	๑
๒๑	ประมวลปรมัตถธรรมที่คน	๑	๕๐	หลักเกณฑ์ที่จะช่วยโลก	๑	๗๖	การท้าวความของอติธมยคา	๑
	ธรรมศาสดาควรทราบ	๑		ให้รอดอยู่ได้	๑	๗๗	พระพุทธเจ้าพระองค์จริง คือ	๑
๒๒	โลกอื่น	๑	๕๑	เลิกอายุแล้วมาอยู่กับอติธมยคา	๑		พระธรรม - เห็นปัจจุสมุปาบท	๑
๒๓	ความเกิดแห่งทุกข์ และ	๑	๕๒	ความไม่เห็นแก่ตัวและ	๑		คือ เห็นพระพุทธเจ้า	๑
	ความไม่เกิดแห่งทุกข์	๑		ความสุจริตธรรมะกับ	๑	๗๘	มาร	๑
๒๔	นิรันดร์	๒	๕๓	อริยมรรคของการเลิกอายุ	๑	๗๙	ธรรมศาสตร์ในการปิดบวช	๑
๒๕	วันครู	๑	๕๔	พระรัตนตรัยนั้นแหละคือ	๑	๘๐	ธรรมศาสตร์ในการเปิดบวช	๑
๒๖	แผ่นดินทองต้องสร้างด้วย	๑		ตัวพหุศาสตร์	๑	๘๑	ศิลปะแห่งการใช้สติจาก	๑
	แผ่นดินธรรม	๑	๕๕	ชีวิตที่มีพื้นฐาน และสิ่งที่	๑		หัวใจพระธรรม	๑
๒๗	เมื่อพอใจในหน้าที่ ที่กำลัง	๑		เป็นพื้นฐานของชีวิต	๑	๘๒	ยริยสังข	๑
	กระทำ ก็มีสวรรค์ อยู่ ณ	๑	๕๖	ยริยสังขและอติธมยคา	๑	๘๓	ความทุกข์	๑
	ที่นั่นเอง เมื่อไม่รู้จักตัวเอง	๑		และอติธมยคาเกี่ยวกับธรรมจักร	๑	๘๔	ธรรมศาสตร์นี้ เมื่อมีการปฏิบัติ	๑
	ก็ไปรู้วาทะธรรมะแห่งที่ควรที่จะรู้	๑	๕๗	อติธมยคาเท่าที่ควรจะรู้จัก	๑	๘๕	การปฏิบัติธรรมที่สมควรธรรม	๑
๒๘	ความเป็นพระอรหันต์	๑		กับนิมิต และอติธมยคา	๑	๘๖	การบวชเพื่อฝึกการใช้ธรรมศาสตร์	๑
๒๙	ธรรมะคุ้มครองโลก	๑		ช่วยได้ในทุกกรณี	๑	๘๗	สมเด็จพระมหารัชมงคลมุนี	๑
๓๐	คุณของชีวิต กับ เสน่ห์ของ	๑	๕๘	เรื่องที่ต้องรู้ หรือควรรู้	๑		ผู้เป็นอัครศาสนูปถัมภก	๑
๓๑	กระแสแห่งชีวิตเป็นสิ่งที่จะต้องรู้จัก	๑	๕๙	อทิปปัจจยตาในฐานะหัวใจ	๑		แห่งประเทศไทย	๑
๓๒	สิ่งแรกที่จะต้องรู้จักกันคือ	๑		แห่งพระพุทธศาสนา	๑	๘๘	หัวใจธรรมศาสตร์ ในพระพุทธศาสนา	๑
	ความทุกข์	๑	๖๐	อติธมยคา	๑	๘๙	ลักษณะแห่งอติธมยคา	๑
๓๓	การรวมความเห็นแก่ตัวคือความทุกข์	๑	๖๑	การสืบอายุพระพุทธศาสนา	๑	๙๐	สรุปผลของการใช้ธรรมศาสตร์	๑
๓๔	ชีวิต คืออันอันที่ห้ามใช้ตัวตน	๑	๖๒	สุดยอดของความถูกต้อง	๑	๙๑	พระไตรปิฎก	๑
๓๕	อติธมยคา	๒		คือ นิพพาน	๑	๙๒	สัญญา ๔ ประการ	๑

สัญญา ๔ ประการ

- สัญญา ๔ ประการ อันบุคคลรู้แล้ว จักเป็นไปเพื่อนิพพาน แม้ในภพปัจจุบันนี้คือ หานภคิยสัญญา-สัญญามีส่วนแห่งการขาดทุน, จิตภคิยสัญญา-สัญญามีส่วนแห่งการเสมอตัว, วิเสสภคิยสัญญา-สัญญามีส่วนแห่งกำไร และนิพเพธิกภคิยสัญญา-สัญญามีส่วนแห่งการแทงตลอด.
- ความหมายของสัญญามี ๒ ประการคือ ความจำได้หมายรู้ และความสำคัญมั่นหมาย; สัญญาในที่นี้หมายถึงความสำคัญมั่นหมาย.
- สัญญา ๓ ประการแรก เป็นเรื่องของตัวกู-ของกู; ส่วนประการที่ ๔ นั้น เป็นการแทงตลอดกิเลส ทำให้หายโง่ เลิกบ้าหลงในเรื่องขาดทุน เสมอตัว ได้กำไร.
- ค้นหา อุปาทาน เป็นรากฐานของความรู้สึกขาดทุน เสมอตัว ได้กำไร.
- เบญจกามคุณ ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เป็นสิ่งที่ต้องการของคนที่มีกิเลสค้นหาเป็นตัว.
- ความต้องการนี้มาก จนมีพระพุทธภาษิตว่า “แม้ว่าภูเขากลายเป็นทองคำไป ทั้งลูก สัก ๒-๓ ลูก มันก็ไม่พอแก่ความต้องการของคนเพียงคนเดียว” ทำให้เกิดการแข่งขัน อิจฉาริษยา เบียดเบียน รบราฆ่าฟันกันทั้งโลก.
- ความสำคัญมั่นหมายว่า แพ้ เสมอตัว ชนะ มันก็เรื่องเดียวกับ ขาดทุน เสมอตัว ได้กำไร เป็นเรื่องของกิเลส.
- เปลี่ยนมาเป็น มีกำไรต่อเมื่อเอาชนะกิเลสได้ ก็จะเป็นไปในทางของ นิพเพธิกภคิยสัญญา.
- ปัญญาที่แท้จริง จะต้องเป็นปัญญาที่รู้แจ้งแทงตลอดในอริยสัจ ๔ : ทุกข์, เหตุให้เกิดทุกข์, ความดับทุกข์ และทางให้ถึงความดับทุกข์ อันได้แก่อริยมรรคมีองค์ ๘.
- การรู้แจ้งแทงตลอดนั้น จะต้องทั้ง ๔ เรื่องพร้อมกัน แล้วก็รู้มากยิ่งขึ้นไปตามลำดับ จนบรรลุมรรคผล ในที่สุด.